

Środowisko, w którym żyję

Alina Widelska

Prezentacja wyników kilkutygodniowej pracy uczniów klasy V, którzy opracowywali zagadnienia wg przedstawionego scenariusza zajęć z przyrody uwzględniającego ścieżkę ekologiczną, regionalną i zdrowotną, odbyła się 31 V oraz 05 VI 2001 r.

W pierwszym przypadku prezentacja miała miejsce na lekcji otwartej dla nauczycieli przyrody z powiatu lubelskiego – ziemskiego. W zajęciach uczestniczyli również metodycy przedmiotów przyrodniczych z Powiatowego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, wizytator z Kuratorium Oświaty w Lublinie oraz dyrektor szkoły.

Uczniowie zastosowali wiele ciekawych metod prezentacji, np. samodzielnie nakręcony film, inscenizacje, doświadczenia chemiczne, wywiady. Pokazy uświetniły bardzo ciekawe i starannie opracowane plansze i albumy. Uczniowie z dwóch grup wystosowali listy do władz samorządowych odnośnie problemu dzikich wysypisk śmieci w lasach oraz kontenerów na segregowane śmieci z gospodarstw domowych. Wnioski ze swoich badań i obserwacji przedstawili i omówili stosując metodę meta-planu. Nauczyciele, w tym również stażyści, mieli możliwość obserwowania wyników twórczej pracy uczniów, zapoznania się z realizacją lekcji metodą projektów, a jednocześnie poszerzyli swoją wiedzę o najbliższym środowisku przyrodniczym. Opinie nauczycieli wyrażone w ankietach świadczą o tym, że zajęcia bardzo się im podobały i wniosły wiele nowych elementów do ich zawodowego doświadczenia.

Kolejna prezentacja miała miejsce w Dniu Ochrony Środowiska 5 czerwca 2001 r., w obecności uczniów innych klas piątych oraz rodziców.

Uczniowie, którzy obserwowali prezentację, również są w trakcie opracowywania zagadnień związanych ze środowiskiem, w którym żyją, tak więc mieli możliwość porównania wyników swojej pracy z wynikami kolegów.

Metoda projektów jest metodą bardzo wskazaną do stosowania w szkole, gdyż rozwija wiele umiejętności kluczowych uczniów przydatnych w dorosłym życiu oraz jest dobrym sposobem na integrację szkoły ze środowiskiem lokalnym.

Scenariusz zajęć

Cele ogólne:

Zdobycie umiejętności samodzielnego gromadzenia i opracowywania materiałów na temat najbliższego środowiska.

Dostrzeganie walorów przyrodniczych swojej „małej ojczyzny”.

Dostrzeganie związku człowieka i jego działalności ze środowiskiem, w którym żyje.

Kształtowane umiejętności kluczowe (wg podstawy programowej kształcenia ogólnego):

- *Planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się.*
- *Skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach, prezentacja własnego punktu widzenia i branie pod uwagę poglądów innych ludzi, przygotowanie do publicznych wystąpień.*
- *Efektywne współdziałanie w zespole i praca w grupie, podejmowanie indywidualnych i grupowych decyzji.*
- *Rozwiązywanie problemów w sposób twórczy.*
- *Poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł.*
- *Rozwój osobistych zainteresowań.*
- *Odnoszenie do praktyki zdobytej wiedzy.*

Metoda pracy: *metoda projektów.*

Etapy pracy metodą projektów:

1. *Powołanie zespołów.*
2. *Wspólne planowanie projektu (stworzenie m.in. scenariusza zajęć, będącego jednocześnie instrukcją dla uczniów).*
3. *Zawarcie kontraktu (umowy) na czas realizacji projektu.*
4. *Realizacja projektu (zbieranie informacji i sporządzanie opracowań zebranych materiałów).*
5. *Okresowe spotkania zespołów realizujących projekt.*
6. *Prezentacja.*
7. *Ewaluacja (samoocena uczniów, refleksje nad metodą którą pracowali, ocena prezentacji poszczególnych grup, refleksja nauczyciela po zajęciach – załączniki nr 1, 2, 3.*

Forma pracy: *grupowa.*

Realizatorzy projektów: *uczniowie klasy Va – 27 osób podzielonych na sześć cztero- i pięcioosobowych grup.*

Czas realizacji: *6 tygodni.*

Termin konsultacji z nauczycielem: *we wtorki w godz. 10.30-11.20 (s. 41).*

Prezentacja: *31 V 2001 r. – na lekcji otwartej, przeprowadzonej z udziałem nauczycieli przyrody z powiatu lubelskiego – ziemskiego, oraz 05 VI 2001 r. – w Światowy Dzień Ochrony Środowiska, w obecności uczniów innych klas V-tych, rodziców oraz zaproszonych gości.*

Propozycja tematów dla grup:

1. *Krężniczanka – rzeka, nad którą mieszkamy.*
2. *Gospodarstwo domowe, a stan środowiska naturalnego.*
3. *Śmieci wokół nas.*
4. *Drzewa w naszej miejscowości.*
5. *Lasy w naszej gminie.*
6. *Stan środowiska naturalnego, a choroby cywilizacyjne.*

Proponowane formy prezentacji zebranych i opracowanych materiałów:

- *Albumy, wystawy.*
- *Plakaty, gazetki ściennie.*
- *Foliogramy, rysunki.*
- *Zestawienia kart pracy, ankiet.*
- *Nagrania, wywiady, wykład.*
- *Modele, foldery, mapy.*
- *Symulacje rzeczywistej sytuacji, inscenizacje.*
- *Inne – dowolne.*

Literatura wykorzystana do tworzenia scenariusza wg metody projektów:

Poradnik nauczyciela – Wyd. CODN.

Kreator – Poradnik dla nauczycieli – Wyd. CODN.

Moja mała Ojczyzna – praca zbiorowa pod red. M. Bartoszewskiej.

Biologia w szkole (3/1998).

Poznać i polubić – praca zbiorowa pod red. M. Miazgi.

Materiały pomocnicze studiów podyplomowych „Przyroda” – oprac. E. Samonek-Miciuk (UMCS Lublin, 2001).

Cele zaproponowanych tematów realizowanych metodą projektów

(Zadania dla uczniów)

Temat 1: Krężniczanka – rzeka, nad którą mieszkamy

Cele operacyjne:

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Wymienia ogólne informacje o rzece Krężniczance (źródło rzeki, miejscowości przez które przepływa rzeka, „droga” wód Krężniczanki do morza Bałtyckiego, długość, szerokość, głębokość, prędkość przepływu, brzegi rzeki, dolina rzeki).
- Wymienia skład gatunkowy organizmów roślinnych i zwierzęcych żyjących w rzece.
- Wyjaśnia przystosowanie roślin i zwierząt żyjących w wodzie.
- Wyjaśnia pojęcia określające właściwości chemiczne wody (twardość, zawartość azotanów, pH).

2. Poziom umiejętności.

Uczeń:

- Dokonuje pomiarów szerokości, głębokości, prędkości przepływu wody (badania są wykonywane pod opieką nauczyciela!).
- Rozpoznaje gatunki roślin i zwierząt żyjących w rzece (wg atlasów).
- Określa jakość wody w rzece, brzeg rzeki i doliny rzecznej.
- Interpretuje otrzymane wyniki dotyczące czystości badanej wody.

Cele wychowawcze:

- Kształtowanie umiejętności pracy w grupie.
- Wdrażanie do przestrzegania bezpieczeństwa w trakcie zajęć nad wodą.
- Umacnianie przekonania o potrzebie ochrony wód.
- Rozwijanie zainteresowań krajobrazem swojej „małej ojczyzny”.

Metody pracy: obserwacja, praca laboratoryjna, praca z tekstem źródłowym.

Forma pracy: grupowa i indywidualna.

Środki dydaktyczne: sprzęt laboratoryjny, przewodnik do oznaczania roślin i zwierząt wodnych, arkusze służące do oceny jakości wody wg programu „Nasza rzeka”.

Literatura:

Materiały edukacji ekologicznej *Nasza rzeka*.

Ekologia naszych wód – A. Stańczykowska.

Dowolny podręcznik chemii z gimnazjum (kl. I-III).

Atlas geograficzny.

Temat 2: Gospodarstwo domowe, a stan środowiska

Cele operacyjne:

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Wyjaśnia pojęcie: „kilowat”.
- Podaje źródła oddziaływań gospodarstwa domowego na środowisko.
- Wymienia środki chemiczne stosowane w gospodarstwie domowym.
- Podaje liczby mówiące o zużyciu wody, energii i innych – w gospodarstwie domowym.

2. Poziom umiejętności.

Uczeń:

- Wskazuje na zależność pomiędzy oszczędzaniem energii a stanem środowiska naturalnego.
- Tworzy ankiety, przeprowadza obserwacje.
- Analizuje i interpretuje zebrane w ankietach i wywiadach dane statystyczne.
- Planuje swoje działania mające na celu ochronę najbliższego środowiska.

Cele wychowawcze:

- Rozwijanie odpowiedzialności za swoje czyny względem środowiska naturalnego.
- Uświadamianie potrzeby oszczędzania energii i wody oraz proekologicznego postępowania w gospodarstwie domowym.
- Kształtowanie aktywnej postawy na rzecz ochrony środowiska.

Metody pracy: obserwacje, ankiety, wywiady, inne dowolne.

Forma pracy: grupowa i indywidualna.

Środki dydaktyczne: wg literatury, ankiety.

Literatura:

Pakiet edukacyjny *Energia* – Okręgowe Centrum Edukacji Ekologicznej w Krakowie.
Ochrona środowiska z perspektyw gospodarstwa domowego – A. Gołębiowska, P. Metera.
Podręcznik do nauki fizyki w gimnazjum – Wyd. Prószyński i spółka.
Świat przyrody, świat przygody – przyroda 4 – K. Czyszkowska, J. Stocka.
Jak zorganizować zbieranie, sortowanie i przetwarzanie odpadów z pożytkiem dla środowiska – S. Piontek, P. Metera.

Temat 3: Śmieci wokół nas*Cele operacyjne:*

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Wyjaśnia pojęcie odpadów.
- Wymienia rodzaje odpadów.
- Wymienia źródła odpadów w środowisku lokalnym.
- Wymienia „wysypiska śmieci w okolicy”.
- Wyjaśnia pojęcia: „utyliczacja”, „recykling”, „biodegradacja”, „surowce wtórne”.
- Podaje sposoby właściwego składowania odpadów.

2. Poziom umiejętności.

Uczeń:

- Rozpoznaje rodzaje opakowań „przyjaznych” i „nieprzyjaznych” dla środowiska.
- Analizuje dane statystyczne.
- Tworzy ankiety, rozwiązuje problemy w sposób twórczy.
- Dokonuje obserwacji i formułuje wnioski na podstawie obserwacji, doświadczeń, wywiadów środowiskowych, przeprowadzanych ankiet.
- Podejmuje działania w kierunku poprawy sytuacji związanej z problemem śmieci.

Cele wychowawcze:

- Uświadomienie rangi problemu, jakim są śmieci (w domu, w szkole, w najbliższym środowisku).
- Kształtowanie odpowiedzialności za ilość odpadów w środowisku.
- Wzbudzenie potrzeby segregacji śmieci.
- Uwrażliwienie na wygląd najbliższego otoczenia.

Metody pracy: obserwacje terenowe, doświadczenia, analiza ankiet i wywiadów, metaplan.

Forma pracy: grupowa i indywidualna.

Środki dydaktyczne: ankiety, dane statystyczne, inne – wg literatury.

Literatura:

Przyroda kl. IV – M. Augustyniak.
Zanieczyszczenia środowiska a człowiek – D. Rowlands.
Edukacja środowiskowa – E. Samonek-Miciuk.

Zieloną ścieżką – edukacja ekologiczna dla kl. 4-6 – Wyd. WSiP (list do władz samorządowych w sprawie pojemników na segregowane śmieci).

Jak zorganizować zbieranie, sortowanie i przetwarzanie odpadów z pożytkiem dla środowiska – S. Piontek, P. Metera.

Temat 4: Drzewa w naszej miejscowości

Cele operacyjne:

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Wymienia czynniki niezbędne do życia drzew.
- Wymienia produkty fotosyntezy.
- Wymienia największe zbiorowiska drzew w mieście.
- Wymienia nazwy gatunków drzew rosnących w najbliższym otoczeniu.
- Charakteryzuje wybrane gatunki drzew.
- Wyjaśnia pojęcie drzewa pomnikowego.

2. Poziom umiejętności.

Uczeń:

- Rozpoznaje różne gatunki drzew.
- Korzysta z atlasów, albumów, przewodników.
- Określa stan zdrowotny drzewa po jego wyglądzie.
- Określa znaczenie drzew w życiu człowieka.
- Opisuje stan drzew w swoim mieście i formułuje wnioski.

Cele wychowawcze:

- Utwierdzenie przekonania o współzależności człowieka i środowiska.
- Rozwijanie wrażliwości na piękno przyrody.
- Propagowanie aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu, wśród zieleni.
- Wyrabianie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska i własne zdrowie.

Metoda pracy: obserwacja i inne wg planu pracy grupy.

Forma pracy: grupowa i indywidualna.

Środki dydaktyczne: plan Beżyc, atlasy, albumy, przewodniki do rozpoznawania roślin, aparat fotograficzny.

Literatura:

Drzewa pomnikowe Lublina – A. Mikołajko-Rozwałka, A.J. Rozwałka.

Atlasy, albumy, przewodniki do rozpoznawania różnych gatunków drzew.

Przyroda i człowiek – kl.V – J. Angiel, J. Kądziołka.

Drzewa wokół nas – M. Pedryc-Wrona.

Temat 5: Lasy w naszej gminie

Cele operacyjne:

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Podaje rodzaje lasów występujących w Polsce oraz na terenie gminy Beżyce.

- Podaje miejscowości na terenie gminy Bełżyce, gdzie występują lasy.
- Wymienia gatunki drzew i zwierząt występujących w ww. lasach.

2. Poziom umiejętności:

Uczeń:

- Analizuje rozmieszczenie lasów na terenie gminy.
- Dowodzi dobroczynnego wpływu lasów na zdrowie człowieka.
- Opisuje znaczenie lasów w przyrodzie.
- Wyjaśnia określenie: „zielone płuca”.
- Określa stan zanieczyszczenia lasów.
- Podejmuje działania mające na celu likwidację dzikich wysypisk w lasach naszej gminy (list do władz samorządowych).

Cele wychowawcze:

- Rozwijanie świadomości proekologicznej i prozdrowotnej.
- Uważliwanie na piękno przyrody.
- Rozbudzanie zainteresowań swoją „małą ojczyzną”.
- Wyrabianie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska i stan własnego zdrowia.

Metody pracy: obserwacja, wywiady, analiza danych, praca z albumami i atlasami, oraz inne wg planu pracy grupy.

Forma pracy: grupowa oraz indywidualna.

Środki dydaktyczne: plan gminy Bełżyce, aparat fotograficzny, atlasy, albumy o lesie, inne wg literatury i planu pracy grupy.

Literatura:

Przyroda i człowiek – podręczniki dla kl.IV i V – Wyd. WSiP.
Albumy, atlasy, informatory i czasopisma o lesie (dowolne).

Temat 6: Stan środowiska, a choroby cywilizacyjne.

Cele operacyjne:

1. Poziom wiadomości.

Uczeń:

- Wyjaśnia pojęcie: choroby cywilizacyjne.
- Podaje przykłady chorób cywilizacyjnych.
- Podaje główne przyczyny ww. chorób.
- Wyjaśnia na czym polega zdrowy styl życia.
- Opisuje objawy kliniczne wybranych chorób cywilizacyjnych.
- Podaje sposoby unikania ww. chorób.

2. Poziom umiejętności:

Uczeń:

- Wyjaśnia związek pomiędzy trybem życia, a występowaniem chorób cywilizacyjnych.
- Określa związek pomiędzy stanem środowiska naturalnego, a zachorowalnością na choroby zwane cywilizacyjnymi.

- Analizuje dane statystyczne.
- Podejmuje działania mające na celu uniknięcia ww. chorób.

Cele wychowawcze:

- Kształtowanie postawy prozdrowotnej i proekologicznej.
- Uświadamianie potrzeby prowadzenia higienicznego, zdrowego stylu życia (odżywianie, odpoczynek, sport, czystość, unikanie używek i inne).
- Popularyzacja racjonalnego modelu życia i odżywiania.
- Rozwijanie odpowiedzialności za swoje postępowanie.

Metody pracy: wywiad i inne dowolne.

Forma pracy: grupowa i indywidualna.

Środki dydaktyczne: wg planu pracy grupy ,(np.dyktafon).

Literatura:

Weź sobie do serca – W.B. Szostak, B. Cybulska.

Metale śmierci – A. Kowalik.

Encyklopedia zdrowia.

Przyroda kl. IV – Wyd. WSiP.

Załącznik 1

Tabela samooceny ucznia

Kryteria oceny	1	2	3	4	5
Czy byłem zaangażowany w układanie pracy przez grupę?					
Czy byłem wówczas pomocny grupie?					
Czy starałem się wpływać na decyzje grupy?					
Czy zastanawiałem się nad argumentami zgłaszanymi przez inne osoby?					
Czy wywiązywałem się z przyjętych w grupie zobowiązań?					
Czy byłem zaangażowany w pracę grupy?					
W jakim stopniu to, co do tej pory zrobiłem w grupie odpowiada moim możliwościom?					

Refleksje:

Odpowiedz na pytania:

- *Czego się nauczyłem, realizując projekt?*

.....

.....

- *Jak się tego nauczyłem?*

.....

.....

- *Co pomagało mi w uczeniu się?*

.....

.....

- *Co mi przeszkadzało w uczeniu się?
Kiedy jest mi łatwiej uczyć się?*

.....

.....

- *Jakie uczucia najczęściej towarzyszyły mi
w trakcie realizacji projektu?*

.....

.....

- *Które z nich pomagały, a które przeszkadzały mi
w trakcie realizacji programu?*

.....

.....

- *W jaki sposób?*

.....

.....

.....

.....

.....

Załącznik 2

Ocena prezentacji

Kryteria oceny	Numer grupy i ocena w skali od 1 do 6					
	I	II	III	IV	V	VI
Czy prezentacja miała wyraźne wprowadzenie, rozwinięcie i zakończenie? Czy zmieściła się w wyznaczonym czasie?						
W jakim stopniu członkowie grupy byli zaangażowani w prezentację?						
Czy język prezentacji był dla Ciebie zrozumiały?						
Czy stosowane środki audiowizualne i inne pomoce wspierały prezentację?						
Czy prezentacja skupiała Twoją uwagę i wywoływała zainteresowanie?						

Załącznik 3

Refleksje nauczyciela po zajęciach

Co udało mi się zrealizować?

.....

Po czym to poznałem?

.....

Czego nie udało mi się zrealizować?

.....

Prawdopodobne przyczyny niepowodzeń:

.....

Trzy środki zaradcze, które przychodzą mi do głowy:

1. ....

2. ....

3. ....

Inne uwagi:

.....

ANKIETA DLA NAUCZYCIELI – UCZESTNIKÓW LEKCJI OTWARTEJ REALIZOWANEJ METODĄ PROJEKTU TEMAT LEKCJI: ŚRODOWISKO, W KTÓRYM ŻYJĘ

1. Czy prowadziłaś/-eś w swojej szkole zajęcia metodą projektu.

Jeśli tak, to na jaki temat?

.....

2. Co podobało Ci się na dzisiejszych zajęciach?

.....

3. Co nie podobało Ci się na dzisiejszych zajęciach?

.....

4. Podaj przykłady środków zaradczych, które przychodzą Ci do głowy:

.....

5. Inne uwagi: